

Martti Vaahtoranta

Pastori, TT

Lähetysteologi (Suomen Luther-säätiö)

Varvinmäentie 64

27340 Reila

Puh. 02 - 822 8538

Sähköposti: martti.vaahtoranta@luthersaatio.fi

PYHÄN JA PAHAN KOHTAAMINEN - LUTERILAINEN JUMALANPALVELUS

Istanbulin Luterilaisen Kirkon koulutusseminaari 24.-25.10.2011

1. JOHDANTO

1.1. Mikä on ”seurakunta”?

1.1.1. Seurakunta ”yhdistävänä suhteena”

- ”oleminen” uskossa

1.1.1.1. Kristuksen hengellinen ruumis

Room. 12:4-8

1. Kor. 12:1-30

1. Kor. 10:16-17

Ef. 4:1-16

Ef. 5:21-33

Kol. 2:8-19

- **Gal. 3:22-29**

1.1.1.2. Viinipuu ja oksat

Joh. 15:1-8

- **Room. 11:17-18**

1.1.1.3. Kristuksen morsian ja uskovien äiti

Joh. 3:25-30

Ef. 5:21-33

Ilm. 12:1-6

Ilm 21:1-10

Ilm. 22:1-16

- **Iso Katekismus, 3. uskonkappale**

Opi sen vuoksi ymmärtämään tämä uskonto kohta mahdollisimman selvästi. Kun sinulta kysytään, mitä tarkoitat sanoessasi "Minä uskon Pyhään Henkeen", osaat silloin vastata: "Uskon, että Pyhä Henki - nimensä mukaisesti - pyhittää minut." Mutta millä tavalla hän sen tekee ja mitä välineitä hän siihen käyttää? Vastat näin: "Hän käyttää siihen kristillistä kirkkoa, syntien anteeksiantamista, ruumiin ylösnousemista ja iankaikkista elämää." Pyhällä Hengellä on maailmassa sitä varten erityinen yhteisö, äiti, joka Jumalan sanalla synnyttää jokaisen kristityn ja kantaa häntä. Tämän sanan hän ilmoittaa, ja sitä hän teroittaa. Hän valaisee ja sytyttää sydämet käsittämään sen, ottamaan sen vastaan, pitämään siitä kiinni ja siinä pysymään."

1.1.1.4. Jumalan lasten koti

Matt. 5:44-45

Room 8:14-21

Gal. 3:23-29

Gal. 4:1-7

1. Joh. 3:1-2

- ◆ Seurakunta (Kirkko) *kokonaisuutena* on Kristuksen Morsian ja uskovien Äiti
- ◆ *yksittäinen kristitty* on Jumalan lapsi
- ◆ uskovat *sisaruksia Kristuksessa*

1.1.2. Seurakunta ”vaeltavana Jumalan kansana”

1. Kor. 10:1-12

Ef. 4:1-6

- KAIKKI seurakuntaisuuden aspektit tulevat näkyviin jumalanpalveluksessa!
- Ne myös toteutuvat (mystagoginen jumalanpalvelus, jossa näytelty tapahtuu todella).

1.2. Tarvitseeko Jumala meidän palveluksiamme?

- Tarvitseeko Jumala meidän palveluksiamme?

Apt. 17: 24-25

- Ei tarvitse – mutta meidän lähimmäisemme tarvitsevat.

Jaak. 1:27

- Mutta eikö Jumala sitten odota itse meiltä mitään? Odottaa hyvinkin!

- *1. käsky (ensimmäinen osa ”rakkauden kaksoiskäskyä”)*

Vähä Katekismus, Kymmenen käskyä

[Minä olen Herra, sinun Jumalasi.] Sinulla ei saa olla muita jumalia [minun rinnallani]

Mitä se merkitsee? Vastaus: Meidän tulee yli kaiken pelätä ja rakastaa Jumalaa ja turvautua häneen.

- **Matt. 22:37**
- Jumala ei tarvitse meiltä mitään ollakseen Jumala, mutta Hän odottaa meidän *kiittävän* Häntä Hänen kaikista hyvistä lahjoistaan ja sitä, että jaamme niitä kiitollisina eteenpäin lähimmäistämme rakastaen, sillä Hän on luonut meidät kuvakseen leikkimään yhdessä edessään voidakseen iloita meistä niinkuin isä iloitsee lastensa ilosta – siitä ilosta, että lapset saavat leikkiä rakastavan Isän kasvojen edessä Häneltä kaikkea hyvää odottaen, sen keskenään jakaen ja siitä Häntä ylistäen.

Hepr 13:15-16

Room. 12:1

2. Kor. 9

- Kiitos ja jakaminen ovat vanhurskaan Jumala-suhteen merkki ja hedelmä. Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen perustavalla tavalla miehen ja naisen suhteessa toinen toiseensa (analoginen kuva) ja näiden yhteisessä suhteessa itseensä; tällä tavalla ihminen kakseutena, joka toteutuu suhteessa Kolmanteen, on Kolmiyhteisen Jumalan kuva Rakkaudessa. (Samalla miehen ja vaimon suhde kuvaa myös elämän syntymistä ja Jumalan toiseutta siihen nähden sekä lopulta, Uudessa

liitossa, sitä, kuinka tämä hengellisesti toteutuu Kristuksen ja seurakunnan suhteessa. Siihen palataan myöhemmin.) Laajemmin tämä koskee ihmistä ylipäätään sosiaalisena olentona.

- Mutta mihin sitten tarvitaan jumalanpalvelusta? Eikö Jumalaa voi ylistää kotona ja kavereiden parissa, julistaa Hänen suuria tekojaan ja rakastaa lähimmäistä arjen keskellä? Ja kuten Johdannossa totesimme, että koska Jumalaa emme voi auttaa emmekä palvella muuten kuin lähimmäistä rakastamalla, Hän ei ole määrännyt meille mitään tiettyjä menoja, ei aikoja eikä päiviä, jotka pitämällä ja suorittamalla voisimme lepyttää Hänet ja pitää Hänet lempeänä meitä kohtaan. Päinvastoin: Jumala tuomitsee sellaisen jumalanpalveluksen, jossa on hienot menot ja jossa kannetaan erilaisia uhreja Hänelle, mutta unohdetaan se, mikä on olennaista eli *kiitos* ja *rakkaus*.

Aam. 5:21-24

Kol. 2:16-23

- Siitä huolimatta meillä on Hebrealaiskirjeessä vakava varoitus: ”Älkäämme jättäkö omaa seurakunnankokoustamme, niinkuin muutamien on tapana, vaan kehoittakaamme toisiamme, sitä enemmän, kuta enemmän näette tuon päivän lähestyvän.” (Hebr. 10:25)
 - Lisäksi ”seurakunnan kokouksella” on alusta asti ollut aivan tietty muoto, joka palautuu Herran Jeesuksen käskyyn ja asetukseen ja apostolisiin ohjeisiin.

1. Kor. 11:23-26

Apt. 2:41-42

1. Kor. 14:26

Ef. 4:10-13

- Miksi näin? Miksi meitä varoitetaan ja kehoitetaan kehottamaan muitakin osallistumaan seurakunnan kokouksiin eli jumalanpalvelukseen?

(1) Koska me emme luonnostamme ylistä emmekä kiitä Jumalaa, paitsi jos toivomme sillä tavoin saavamme Häneltä jotakin hyvää itsellemme ja koska me emme luonnostamme rakasta epäitsekkäästi ja itsemme unohtaen lähimmäistämme Jumalan kymmenen käskyn vaatimalla tavalla; koska me olemme luonnostamme yksinäisiä, itsekkäitä, kylmiä ja kovia.

(2) Koska olemme luonnostamme yksin ja kierrämme kehää itsemme ympärillä emmekä taivalla yhdessä toisten uskovien kanssa kohti Taivasta

(3) Koska me myös kärsimme itse näistä synnin seurauksista ja masennumme katkeroidumme kaikesta siitä pahasta, jota koemme.

(4) Koska Jumalan pyhä laki osoittaa meille meidän syntimme, puutteellisen vaelluksemme, sen ettemme vaella ollenkaan, katkeruutemme, omavanhurskautemme ja (sekä omasta että toisten) synnistä johtuvan yksinäisyytemme ja tuomitsee meidät siihen kadotukseen, jonka olemme ansainneet

* näin käy silloinkin, kun itse luulemme ansaitsevamme Jumalan suosion ja taivaan; vrt. fariseus ja publikaani sekä rikas nuorukainen

* fariseus *ei nähnyt omavanhurskautensa syntiä*, ja rikas nuorukainen *kieltäytyi seuraamasta Jeesusta* jääden paikalleen Hänen kulkiessaan eteenpäin ja jäi näin ilman sitä apua, jonka yksin Jeesus voi antaa (”Jumalalle kaikki on mahdollista”)

Luuk. 18:10-14

Matt. 19:16-26

- Tulemme yhteiseen jumalanpalvelukseen, koska meistä ei ole rakastamaan lähimmäistämme niin kuin itseämme eikä Jumalaa yli kaiken, ei oikein kiittämään Häntä kaikista Hänen hyvistä teoistaan antamalla niitä auliisti eteenpäin – emmekä itse kulje eteenpäin, vaan jäämme ”isämme kotiin” ja ”Egyptin lihapatojen” ääreen.

1. Moos. 12:1-4a

4. Moos. 21:5

- Tulemme Jumalan palveltaviksi kiittämään Häntä ”kaikkein Hänen jumalallisten hyväin töittensä edestä, ja myös rukoilemaan häneltä kaikkia, mitä me tarvitsemme, sekä hengellisiä, että ruumiillisia tarpeita”.
- Tulemme tarvitsevina ja syntisinä, ilman mitään omaa ansiota.
- Niin tehdessämme toimitamme kuitenkin myös pyhää pappisvirkaamme (1. Piet. 2:1-5) Jumalan ja ihmisten edessä antaen itsemme ”eläväksi uhriksi” (Room. 12:1) ja ”uhraten kiitosta” (Hebr. 13:15).

1. Piet. 2:1-5

Room. 12:1

Hebr. 13:15

- *Kuinka niin?* Eikö vain tarvitsevien auttaminen ja Jumalan suuren nimen ylistäminen siinä ohessa ja arjen keskellä ole ”järjellinen jumalanpalveluksemme”?

- *Ei niin.* Se, että tulemme messuun kokonaan syntisinä, väsyneinä ja suorastaan kuolleina, on merkki siitä, että sittenkin elämme. Olemme ”maistaneet, kuinka Herra on hyvä”, ja nyt Pyhä Henki eli uskon syvin salaisuus, johtaa meitä (Hänessä ”Isä vetää”; vrt. Joh. 6:44) elämän lähteille murtaen arjen paikallaan pyörivän kehän ja saa meidät ”lähtemään”. Ja juuri uskossa toteutamme ”yhteistä pappeuttamme”. Lähtemällä tyhjinä ja kaipaavina, mutta Jumalalta kaikkea hyvää etsien, tuemme Pyhän Hengen lämmöllä muita, jotka ovat myös lähteneet liikkeelle. Ja vieläkin enemmän: me mahdollistamme sen, että Jumala antaa meille kaikkea hyvää, kun yhteisen pappouden pohjalta uhraamme itsemme kiitosuhriksi rakentamalla seurakunnaksi ja rakentamalla sitä, jotta saisimme itse rakentua siitä.
 - Lähtemällä messuun me myös todistamme Kristuksesta, emme omasta uskostamme, vaan sen puutteesta, mutta myös avusta, jonka olemme saaneet sairauteemme Häneltä.

1.3. Seurakunta jumalanpalvelusyhteisönä ja jumalanpalvelusyhteisö seurakuntana

1.3.1. Eukaristia – kiitosuhri ja pyhä papisto

- Jumala ei asu käsin tehdyissä temppeleissä eikä ole meidän palveltavissamme, mutta silti Hän on valinnut Nimelleen sijan

1. Kun. 8: 27-30

- Kristus Jumalan Nimenä ja Jumalan Nimen ilmoittajana ja Armoistuimena

1. Moos. 28:10-17

2. Moos. 26: 31-34

Room. 3:23-28

Joh. 17:5-12

- liiton Arkki esikuvana Kristukselle, jossa Jumala itse meidän maailmaamme tullessa ja siinä toimineena ja toimivana on läsnä, vastapäätä, horisontaalisesti, ei vertikaalisesti, Sanassa ja sakramenteissa ja erityisesti pyhässä Ehtoollisessa

Hebr. 10:1-25

- Ehtoollinen Herran itsensä asettamana jumalanpalveluksena

1. Kor. 11:23-26

Apt. 2:41-42

- Yhteisen pappeuden ja erityisen palveluviran suhde niveltyy tähän.

Apt. 2:41-44

- Sana/saarnavirka → kaste/ehtoollinen → seurakunta (yhteinen pappeus) → saarnavirka
- Kaikki uskovat rakentamassa temppeliä ja sen jumalanpalvelusta ja astumassa ”kaikkeinpyhimpään”

1. Piet. 2:1-10

- kristillinen jumalanpalvelus typoksen (Vanhan liiton temppelipalvelus) ja sen täyttymyksen (taivaallinen jumalanpalvelus) välissä
- Jumala Isänä ottaa Kristuksessa käyttöön luotuisuuden (aika, ihmisuus) antaen sille Hänessä, lihaksi tullessa Sanassa ja meidän puolestamme uhratussa Karitsassa ja seurakunnan Yljässä uuden sisällön ja suunnan

1.4. Viikkojärjestys ja kirkkovuosi pelastushistorian representaationa

- Kli Jakar beantwortet seine Frage damit, dass dieser Tag eben deshalb der achte genannt wurde, weil dies ihm sein außerordentliches Gepräge gab. Denn es heißt kurz danach (Leviticus 9, 4): "Heute erscheint der Herr euch." Es war dann, dass der Herr erschien, nicht aber während der vorhergehenden sieben Tage der Einweihung; und darum sagt uns die Tora, dass es eben der achte Tag war. Wie wir in einer früheren "Betrachtung" bereits kurz angedeutet haben, ist sieben die Zahl der Tage der Woche, Einheit der Erdenzeit, Symbol der menschlichen Dimension. Acht deutet auf das Übermenschliche hin, Sinnbild des Geheiligten.

Der achte Tag (William Stern)

http://www.de.chabad.org/library/article_cdo/aid/723339/jewish/Der-achte-Tag.htm

- sapatti *lopettaa* työviikon, Herran päivä *aloittaa* sen

Ilm. 1:10

- sapatti liittyy *luomiseen* (Herra lepäsi teoistaan), Herran päivä *uuteen luomiseen* ja matkaan, joka suuntautuu eteenpäin
 - vrt. myös eukaristian eskatologinen luonne (vars. Didakhee)
 - pelastushistorian täyttymys Ristillä ja Ylösnousemuksessa (menneisyydessä) viittaa lopulliseen Ylösnousemukseen

- *aamulla* vietetyn messun merkitys ylösnousemuksen *aamun* memoraationa
- Aamujen Aamu!
- „pikkukirkkovuosi“: perjantai paastopäivä ja sunnuntai Pääsiäinen

Mark. 2:18-20

Mark. 16:9

1.5. Jumalanpalvelus *lähtemisenä*

- ”Maailmasta erilleen kutsuttu Herran kansa” (κυριακή ἐκκλησία) on samalla „matkalle kutsuttu Jumalan kansa“
- Elämä uskossa eli seurakunnan jäsenenä on aina ”lähtemistä” ja ”vaeltamista”

1. Moos. 12:1-4

Vähä Katekismus

Mitä sitten tällainen vesikaste merkitsee? *Vastaus*: Se merkitsee, että meissä oleva vanha ihminen on jokapäiväisessä katumuksessa ja parannuksessa upotettava ja surmattava kaikkine synteineen ja pahoine himoineen, ja sen tilalle pitää joka päivä tulla esiin ja nousta ylös uusi ihminen, joka iankaikkisesti elää Jumalalle vanhurskaana ja puhtaana.

- Kaste porttina seurakuntaan (”initiaation sakramentti”), mutta myös joka päivä uudelleen elettyinä todellisuutena, joka aktualisoituu kirkkoon astuttaessa
 - ✓ vrt. vihkivesiastiat roomalaisissa kirkoissa ja yhteinen rippi (ks. alla)
 - ✓ messu sekä ”perille pääsemisenä” että ”matkaan lähettämisenä”
- Kirkkovuosi ja viikkojärjestys julistavat pelastushistoriaa ja tempaavat meidät näennäisen ikuisen toistuvuuden kierteestä taivasmatkaa tekevän seurakunnan pariin yhtäältä julistamalla Jumalan jo tekemiä pelastustekoja ja toisaalta viitaten siihen, mikä on vielä edessäpäin.
 - Kuolevaisuutemme ja elämämme ajan kulumisen hyväksyminen lakina (Viimeinen tuomio) ja evankeliumina (lupaus perille pääsemisestä).
 - Uuden liiton juhlat liittyvät Vanhan liiton juhliin, jotka liittyvät vuodenvaihtuksen juhliin antaen niille uuden merkityksen (Uudessa liitossa vrt. joulukuun juhlat).
- Messuun lähteminen ja siellä vietettävään kirkkovuoteen liittyvän ”viikkopääsiäisen” viettäminen tekee ”isän ja äidin kodista lähtemisestä” konkreettista ja irrottaa sen pelkämästä ”päänsisäisestä” ideaalitason tapahtumisesta.
- Messuun lähteminen on konkreettista Kristuksen seuraamista ja Hänen ristinsä kantamista varsinkin siellä, missä se ei ole sosiaalinen normi eikä edes miten kuten siedetty elämäntapa.

- Messun sisäinen ”vaeltaminen” on kulkemista kohti Kaikkeinpyhintä, jossa ennakoidaan perille pääsemistä.
- Samalla messusta lähetetään arjen jumalanpalvelukseen vielä lopullista perillepääsyä odottaen ja Kristuksen rakkaudesta sanoin ja hyvillä töillä todistaen.

1.6. Jumalanpalvelus *liittymisenä eli yhdistävänä kohtaamisena*

- Jumala ottaa pelastushistorialliseen käyttöön *ihmisyyden mieheytenä ja naiseutena* ja näiden yhteydestä *kihlauksessa ja avioliitossa*.

- Kutsu *häätjuhlaan*, joka alkaa „täällä jo maitten päällä ja jatkuu iäti taivaassa“.

Matt. 22:1-14

Ilm. 21:1-2

2. Kor. 11:2

* vrt. myös Hoosea ja Korkea Veisu

- Vapahtaja ensimmäisenä *lähtijänä*

Gal. 4:1-7

Martti Luther:

1. Nun freut euch, liebe Christen g'mein,
Und laßt uns fröhlich springen,
Daß wir getrost und all' in ein
Mit Lust und Liebe singen,
Was Gott an uns gewendet hat,
Und seine süße Wundertat;
Gar teu'r hat er's erworben.

2. Dem Teufel ich gefangen lag,
Im Tod war ich verloren,
Mein' Sünd' mich quälte Nacht und Tag,
Darin ich war geboren.
Ich fiel auch immer tiefer drein,
Es war kein Gut's am Leben mein,
Die Sünd' hatt' mich beseßen.

3. Mein' gute Werk', die galten nicht,
Es war mit ihn'n verdorben;
Der frei' Will' haßte Gott's Gericht,
Er war zum Gut'n erstorben.
Die Angst mich zu verzweifeln trieb,
Daß nichts denn Sterben bei mir blieb,
Zur Hölle muß ich sinken.

4. Da jammert' Gott in Ewigkeit
Mein Elend übermaßen,
Er dacht' an sein' Barmherzigkeit,
Er wollt' mir helfen laßen;
Er wandt' zu mir das Vaterherz,
Es war bei ihm fürwahr kein Scherz,
Er ließ's sein Bestes kosten.

5. Er sprach zu seinem lieben Sohn:
Die Zeit ist hier zu 'rbarmen;
Fahr hin, mein's Herzens werte Kron',
Und sei das Heil dem Armen
Und hilf ihm aus der Sündennot,
Erwürg' für ihn den bitteren Tod
Und laß ihn mit dir leben!

6. Der Sohn dem Vater g'horsam ward,
Er kam zu mir auf Erden
Von einer Jungfrau rein und zart,
Er sollt' mein Bruder werden.
Gar heimlich führt' er sein' Gewalt,
Er ging in meiner armen G'stalt,
Den Teufel wollt' er fangen.

7. Er sprach zu mir: Halt dich an mich,
Es soll dir jetzt gelingen;
Ich geb' mich selber ganz für dich,
Da will ich für dich ringen;
Denn ich bin dein, und du bist mein,
Und wo ich bleib', da sollst du sein,
Uns soll der Feind nicht scheiden.

8. Vergießen wird er mir mein Blut,
Dazu mein Leben rauben;
Das leid' ich alles dir zugut,
Das halt mit festem Glauben!
Den Tod verschlingt das Leben mein,
Mein' Unschuld trägt, die Sünde dein:
Da bist du selig worden.

9. Gen Himmel zu dem Vater mein
Fahr' ich von diesem Leben,
Da will ich sein der Meister dein,
Den Geist will ich dir geben,
Der dich in Trübnis trösten soll
Und lehren mich erkennen wohl
Und in der wahrheit leiten.

10. Was ich getan hab' und gelehrt,
Das sollst du tun und lehren,
Damit das Reich Gott's werd' gemehrt
Zu Lob und seinen Ehren,
Und hüt' dich vor der Menschen G'satz,
Davon verdirbt der edle Schatz!
Daß laß' ich dir zur Letzte.

261 Oi iloitkaa, te kristityt

(Saksassa 1523)

1.
Oi iloitkaa, te kristityt,
veisatkaa hartain mielin
kiitosta Jumalalle nyt
niin sydämin kuin kielin
suuresta rakkaudesta,
kun antanut hän armonsa
on meille Kristuksessa.
2.
Voi, kuinka lujaan minua
sai pitää kahleissansa
tuo vihollinen, saatana,
ja käyttää orjanansa!
Näin syntiin yhä syvemmin
ja omantunnon kipuihin
ja ahdistukseen vaivuin.
3.
Kun omin neuvoin vapaaksi
en päässyt synneistäni
ja turvaa hyvät tekoni
ei tuoneet hädässäni,
niin kaiken toivon kadotin,
näin kuoleman ja helvetin
uhkaavan kauhuillansa.
4.
Vaan iankaikkisuudessa
mua sääli Isä taivaan,
hän muisti laupeuttansa
ja katsoi alas vaivaan.
Hän katsoi minun puoleeni
ja kurjaa auttoi, armahti,
hän uhrin kalliin antoi.
5.
"Käy viipymättä auttamaan",
hän lausui Pojallensa,
"tuon kurjan luokse maailmaan
käy pelastajaksensa.
Hän kuolee, hukkuu synneissään,
vaan lähde sinä kärsimään
nyt hänen kuolemansa."
6.
Ja Poika kuuli Isäänsä
ja jätti kirkkaan taivaan.
Niin syntyi tänne neitseestä
hän veljekseni vaivaan,
näin herruutensa salaten
hän otti muodon ihmisen,
hän vangitsijan voitti.
7.
Hän lausui: "Luota voimaani,
kun sodin puolestasi
ja hyväksesi kaikkeni
tein Vapahtajanasi.
Näin ostin sinut kalliisti
ja aina kuljen kanssasi,
ei erottaa voi meitä.
8.
Nyt vuodatettu vereni
tuo rauhan, turvan tuottaa.
Kun kaiken kärsin tähtesi,
saat lunastukseen luottaa.
Kun voitoin synnin, kuoleman
ja armon aarteet lahjoitan,
niin tulet autuaaksi.
9.
Ja Isän luona taivaassa
nyt olen puoltajasi
ja rukouksin sinua
myös muistan murheissasi.
Kun Pyhä Henki opettaa
ja sanaa aina kirkastaa,
hän johtaa totuuteeni.
10.
Tuo tekoni ja sanani
nyt julki rohkeasti,
näin kasvaa valtakuntani,
se kestää ikuisesti.
Vaan karta ihmisoppeja,
ne vievät aarteiden sinulta,
vain sanassani pysy."
11.
Siis kiitän Isää armosta,
kun Poikansa hän antoi,
ja kiitän aina Jeesusta,
kun syntini hän kantoi.
Hän minut kuolon kidasta
ja pahan hengen pauloista
näin auttoi tielle taivaan.

- *Inkarnaation ja seurakunnan olemuksen* (Kristuksen morsian) salaisuus

1. Moos. 2:22-24

- Vertikaalinen kohtaaminen horisontaalisessa
 - Vrt. moskeijan jumalanpalvelusta kristilliseen kirkkoon ja jumalanpalvelukseen.
 - Pastori *in persona Christi, Christi vice et loco*

Apologia, VII ja VII

Myöskään eivät sakramentit menetä vaikutustaan sen tähden, että arvottomat niitä hoitavat, koska he kirkon kutsun perusteella edustavat Kristuksen persoonaa. Omaa persoonaansa he eivät edusta, niin kuin Kristus todistaa: ([Luuk. 10:16](#)) "Joka kuulee teitä, se kuulee minua." Kun he saarnaavat Kristuksen sanaa ja toimittavat sakramenteja, he tekevät sen Kristuksen puolesta ja hänen sijassaan.

Ef. 5:15-33

- Horisontaalinen kohtaaminen vertikaalisessa.
 - Kohtaaminen Kristuksen kanssa johtaa kohtaamiseen Hänen ruumiinsa jäsenten kanssa.
 - *Yhdistävä kohtaaminen* kumpaakin suuntaan.
 - *Uskon* yhteys Kristukseen, *rakkauden* yhteys Hänen hengellisen ruumiinsa jäseniin.
 - Ehtoollisen perusta *Sanan inkarnaatiossa, Kristuksen kahdessa luonnossa, Ristin uhrissa, ylösnousemuksessa, taivaaseen astumisessa, Pyhän Hengen vuodattamisessa* ja Ehtoollisen asetuksen sanoissa ”tämä on” ja ”tehkää se minun muistokseni”
 - Ehtoollisyhteyden perustana kokoontuvan seurakunnan *uskonyhteys*.
 - Yksittäisten seurakuntalaisten Hengen yhteyttä Herraan ei kuitenkaan voi nähdä. Sen tähden ehtoollisyhteys on *tunnustuksen yhteyttä*.
 - Yhteisen uskon ja sen tunnustuksen sisältö yhtäältä armonpyyntöä eli oman tilan tunnustamista ja avun hakemista siihen Herralta ja sen tunnustamista, että ehtoollisessa on Herra itse todellisesti läsnä antaen meille osallisuuden omasta uhristaan pyhässä ruumiissaan ja veressään
 - Jumalan ojennettu käsi ja avattu syli Kristuksen haavoissa
 - sisältää koko keerygman, pelastushistorian sellaisena, kuin Jumalan kirjoitettu Sana sitä todistaa ja niin kuin siihen oikein tunnustaudumme
 - seuraa syntisten solidaarisuus ja halu pyytää ja antaa anteeksi (vrt. alla)

- Yhteys Herraan perustuu Hänen anteeksiantamukseensa, yhteys toinen toisiimme perustuu siihen, että me ”suurimpina syntisinä” annamme anteeksi toinen toisillemme ja että yhdessä tunnustamme tätä oppia.

Matt. 18:21-35

VII Kirkko (Augsburgin tunnustus)

Edelleen seurakuntamme opettavat, että yksi, pyhä kirkko on pysyvä ikuisesti. Kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan. Kirkon todelliseen ykseyteen riittää yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta. Sen sijaan ei ole välttämätöntä, että perityt inhimilliset traditiot, jumalanpalvelusmenot tai seremoniat, jotka ovat ihmisten säätämiä, ovat kaikkialla samanlaiset. Paavali näet sanoo: "Yksi usko, ([Ef. 4:5](#)--6) yksi kaste, yksi Jumala, joka on kaikkien Isä jne."

- koko paketti, ei vain uskonvanhurskauden idea
- uskonvanhurskaus ratkaisee lain ja evankeliumin suhteen ongelman
- uskonvanhurskaus ”tulostuu” pelastushistoriallisen keerygman ja sanan ja sakramenttien kokonaisuudesta

2. MESSUJÄRJESTYS

- *Vuorotervehdys* yhtäältä *molemminpuolisena* Herran läsnäolon toivotuksena, toisaalta Yljän ja Morsiamen keskustelun, vuorovaikutuksen ilmaisijana.
 - Herran enkeli toivottaa sitä, mikä Kristuksessa on totta ja varmasti tapahtuu; pyhä papisto toivottaa enkelin virkaan valitulle voimia Herrassa toimittaa tehtävänsä oikein

YHTEINEN RIPPI:

1. Itsensä koetteleminen itsensä meidän puolestamme uhranneen Majesteetin eteen astuttaessa.

1. Kor. 11:18-30

1. Kor. 10:14-21

Hepr. 10:28-31

- Herran sakramentaalisen ruumiin ja veren halveksuminen ja Hänen hengellisen ruumiinsa (seurakunnan) halveksiminen kuuluvat yhteen!
2. Riitojen sopiminen ja sovittaminen ennen Ehtoolliselle astumista lain saarnana sen kolmessa ulottuvuudessa ja evankeliumina.

Matt. 5:20-26

- ”riitapuoli” viime kädessä Herra itse
- kuitenkin myös jokainen paha sana ja ajatuskin Hänen ruumiinsa jäsenistä sattuu Häneen
- laki vaatii mahdottomia (2. käyttö), vaikka se (1. käyttö) onkin itsestään selvyys ja vaikka se ohjaa uskovan elämää myös ennen Ehtoollisen lahjaa (3. käyttö)
- olennaisinta synnin tunnustaminen Herralle – myös sen, ettei ole kyennyt sopimaan kaikkia riitoja eikä ainakaan täydellisesti rakastamaan Hänen hengellistä ruumistaan, kun yhdessä astutaan kiitosuhria (huulten hedelmä ja ehtoollislahjat) sisään juhlasaliin, armollisen Herran kasvojen eteen ja Hänen pöytänsä
- eikä siellä olekaan vastassa Herra, joka heittää meidät ikuiseen tuleen, vaan Hän, joka on itse kärsinyt ruumiissaan ja veressään meidän ansaitsemamme tuomion
- Herran eukaristisen ruumiin osallisuus tervehdyttää myös Hänen hengellistä ruumistaan: voimaa parannukseen ja uuteen elämään myös lähimmäisten kanssa sopien

3. Kyrie kuuluisi oikeastaan tähän kohtaan

- Introitus: Kuningas tulee seurakuntansa keskelle – seurakunta astuu valtaistuinsaliin
- yleinen avunpyyntö Kuninkaalle
- voisi olla myös yhteinen esirukous, joka päättyy kollehtaan

KYRIE:

-
- [Matt. 9:27](#) Ja kun Jeesus kulki sieltä, seurasi häntä kaksi sokeaa huutaen ja sanoen: "Daavidin poika, **armahda** meitä".
- [Matt. 15:22](#) Ja katso, kanaanilainen vaimo tuli niiltä seuduilta ja huusi sanoen: "Herra, Daavidin poika, **armahda** minua. Riivaaja vaivaa kauheasti minun tytärtäni."
- [Matt. 17:15](#) ja sanoi: "Herra, **armahda** minun poikaani, sillä hän on kuunvaihetautinen ja kärsii kovin; usein hän kaatuu, milloin tuleen, milloin veteen.
- [Matt. 20:30](#) Ja katso, kaksi sokeaa istui tien vieressä; ja kun he kuulivat, että Jeesus kulki ohitse, huusivat he sanoen: "Herra, Daavidin poika, **armahda** meitä".
- [Matt. 20:31](#) Niin kansa nuhteli heitä saadakseen heidät vaikenemaan; mutta he huusivat sitä enemmän sanoen: "Herra, Daavidin poika, **armahda** meitä".
- [Mark. 9:22](#) Ja monesti se on heittänyt hänet milloin tuleen, milloin veteen, tuhotakseen hänet. Mutta jos sinä jotakin voit, niin **armahda** meitä ja auta meitä."
- [Mark. 10:47](#) Ja kun hän kuuli, että se oli Jeesus Nasaretilainen, rupesi hän huutamaan ja sanomaan: "Jeesus, Daavidin poika, **armahda** minua".
- [Mark. 10:48](#) Ja monet nuhtelivat häntä saakseen hänet vaikenemaan. Mutta hän huusi vielä enemmän: "Daavidin poika, **armahda** minua".

[Luuk. 16:24](#) Ja hän huusi sanoen: 'Isä Aabraham, **armahda** minua ja lähetä Lasarus kastamaan sormensa pää veteen ja jäähdyttämään minun kieltäni, sillä minulla on kova tuska tässä liekissä!'

[Luuk. 17:13](#) ja he korottivat äänensä ja sanoivat: "Jeesus, mestari, **armahda** meitä!"

[Luuk. 18:38](#) Niin hän huusi sanoen: "Jeesus, Daavidin poika, **armahda** minua!"

[Luuk. 18:39](#) Ja edelläkulkijat nuhtelivat häntä saadakseen hänet vaikenemaan; mutta hän huusi vielä enemmän: "Daavidin poika, **armahda** minua!"

- ei niinkään armahduksen, kuin avun pyytämistä
- ”Kyrie” -sanon merkitys ja sen suhde keisarikulttiin
- kolminkertainen avunhuuto koko Pyhälle Kolminaisuudelle Kristuksen kautta (vrt. raamatunkohdat edellä)

GLORIA

- Enkelien ylistysveisu Hänelle, jonka ihmiseksi tuleminen on meidän pelastuksemme ehto.

Luuk. 2:6-19

- „Herran Sebaotin enkeli“ on ilmoittanut Jumalan Pojan tulleen maailmaan (vuorotervehdys!) meitä pelastamaan, ja olemme jo huutaneet Hänessä Kolmiyhteistä Jumalaa avuksi.
- Nyt yhdyimme enkelien kuoroon ylistämään Jumalan kunniaa Hänen hyvän tahtonsa tähden ja lähdemme Beetlehemiin katsomaan sitä, minkä enkeli meille ilmoitti eli etsimään Lasta seimen kapaloista eli Sanasta ja Pyhästä Ehtoollisesta.
- Maria yhtäältä kokonaan vastaanottavan (”kätki kaikki nämä sanat ja tutkisteli niitä”); Jeesuksen äitinä), toisaalta Lapsesta huolta pitävän, kasvattavan, todistavan, kantavan Kirkon esikuvana.
- Joosef paimenviran esikuvana Uuden liiton Kirkossa.
 - * paimen ei itse ole Lapsen isä, mutta toimittaa pyhän Perheen isän *virkaa*
 - * paimen on *Herran Sebaotin enkeli*, joka ilmoittaa Marialle tämän tulevan äidiksi, eli *vaikuttavan sanan* Marian ollessa itse täysin passiivinen vastaanottaja
- Rauha Jumalan kanssa!

TEKSTIT

- Kuunnellaan seisten

Neh. 8:1-6

- Vrt. kysymys evankeliumitekstin erityisasemasta (prosesio, kynttilät, evankeliumikirjan kohottaminen, suitsutus)
 - Vrt. myös **2 Kor. 3:1-13** (lain virka verrattuna evankeliumin virkaan)

SAARNA

- *armonväline*
- ei „opetus“, ei „raamattutunti“, ei „esitelmä“, ei „todistus“
- „Jumalan sana papin suussa“
- „laki ja evankeliumi“
- pelastushistorian aktualisaatio

CREDO

➤ ENSIMMÄINEN USKONKAPPALE

- **1 Moos. 1:1-3**

Joh. 1:1-10

- Kristus Valkeutena, jossa on Elämä, joka on ihmisten Valkeus, josta Johannes todistaa Pyhässä Hengessä.

Joh. 15:26-27

- Jo ensimmäinen uskonkappale trinitaarinen!
- Johanneksen ”Genesis” paljastaa, ettei ole 1. uskonkappaletta ilman 2. ja 3. uskonkappaletta

➤ TOINEN USKONKAPPALE

Gal. 4:4-5

1 Kor. 15:1-7

- Tunnustautumista *pelastushistorialliseen keerygmaan!*

2. Piet. 1:16-18

➤ KOLMAS USKONKAPPALE

Ef. 4:1-16:

KOLEHTI

Gal. 6:6-7

- Kiitosuhri!
- Ehtoollisaineiden esiinkanto (ehtoollinen ja agapeateria – jakamista Herran omasta)

YHTEINEN ESIRUKOUS

- **1. Tim 2**

Joh. 14:12-14

- voisi olla myös messun alussa (ortodoksit) kollehdan päättäessä sen

- Kyrie-litania; litania; Trishagion; diakoninen rukous; pyydetty esirukoukset
- sopii messun dynamiikan kannalta saarnan ja ehtoollisen väliin eräänlaisena ”intermezzona” (joka ei tarkoita sen merkityksettömyyttä)

HERRAN RUKOUS

- Herra itse rukoilee kanssamme ja puolestamme Ylimmäisenä Pappinamme

PREFAATIO

- **Val. 3:41**
- Ylennämme sydämemme Jumalan puoleen ja kiitämme siitä, että Hän on katsonut meidän puoleemme ja tullut Kristuksessa pelastamaan meitä ja että Hän kohta tulee eukaristisessa leivässä luoksemme. ”Se, mikä on ylhäällä”, on tullut ”alas”, mutta on vielä myös ”tuleva”.

Kol. 3: 1-4

Fil. 2:5-11

2. Kor. 8:9

1. Kor. 2:1-2

Gal. 3:1

Joh. 3:13-16

Gal. 4:25-26

Ilm. 21:1-15, 21-27

- „Yhdessä taivaan joukon ja kaikkien pyhien kanssa me kiitämme ja ylistämme sinun nimeäsi“

Hebr. 12:18-24

SANCTUS

- **Serafiin veisu**

Jes. 6:1-7

- Vrt. Lutherin Sanctus (”Esaiall' tapahtui”)

Das Sanctus

135

mittelalterlich / Martin Luther 1526

Je - sa - ja dem Pro-phe-ten das ge-schah,
 daß er im Geist den Her-ren sit - zen sah
 auf einem hohen Thron in hellem Glanz, sei - nes
 Kleides Saum den Chor fül - let ganz. Es stunden
 zween Seraph bei ihm daran; sechs Flügel sah er
 einen jeden han, mit zween verbargen sie ihr
 Antlitz klar, mit zween be - deck - ten sie die Füße gar,
 und mit den andern zween sie flogen frei; gen - an - der

dreimal:

riefen sie mit großem Gschrei: „Heilig ist Gott, der
 Herre Ze - ba - oth, sein Ehr die ganze Welt er - fül - let
 hat.“ Von dem Gschrei zittert' Schwell und Balken gar,
 das Haus auch ganz voll Rauchs und Nebel war.
 Nach dem lat. *Sanctus* von Martin Luther 1526

Das Agnus Dei

Martin Luther 1528

136

1. u. 2. Christe, du Lamm Gottes, der du trägst die Sünd' der
 Welt, erbarm dich unser. 3. Christe, du Lamm Gottes,
 der du trägst die Sünd' der Welt, gib uns deinen Frie - den.
 A - - - men.

Das lat. *Agnus Dei* deutsch Braunschweig 1528

Siehe auch: O Lamm Gottes, unschuldig (Nr. 55)

Virsikirja 1701

Esaiall' profheetall' tapahtui, Ett' Herra kunniassans hänell' näkyi, Ja korkiall' istuimell' istui; Hänen vaatteens' liepehet tmplin täytit, Seisoit serafit kahden puolen, Kuus' siipee kullakin heillä ollen, He kauniit kasvons' kahdella peitit, Kaksi peitteeks' jalkains' päälle heitit, Kahdella siivellä lensit vapahast', Huutain oinen toisellensa vahvast': Pyhä on Jumala Herra Sebaot! Pyhä on Jumala Herra Sebaot! Pyhä on Jumala Herra Sebaot! Kaiken maan hän kunniallans' täyttännyt on. Vapisit pihtipielet täst' huudost', Huone täytettiin savust' ja tuoksust'!

Luterilaisia virsiä 706

Jesaja profheetalle tapahtui: Hän näki Herra Jumala istui kunnian valtaistuimellansa täyttäen temppelin viitallansa. Serafit seisoivat ympärillä, kullakin oli kuusi siipeä. Kahdella peitivät he kasvonsa, kahdella peitivät he jalkansa, kahdella kohosivat korkeuksiin täyttäen huudollaan taivaan kuorin: ”Pyhä Jumala Herra Sebaot, pyhä Jumala, Herra Sebato, maa kaikki kunniaansa täynnä on!” Vapisi pihtipielet huudostaan, suitsutus täytti huoneen kokonaan.

- Hoosianna Herralle, joka tulee tempeliinsä ja pelastamaan kansansa

Matt. 21:1-9

AGNUS DEI

Joh. 1:18-36

Ilm. 5**KONSEKRAATIO JA KOMMUUNIO****KIITOSRUKOUS****HERRAN SIUNAUS****4. Moos. 6:22-27**

LIITE:

Timo Laato:

REFORMATORISK GUDSTJÄNST PÅ SKRIFTENS GRUND

Göteborg 2001

89

22: 12). Av en sådan arkitektonisk detalj framgår att kyrkorummet på sitt eget sätt förmedlar ett bibliskt budskap till församlingen och konkretiserar innehållet i gudstjänsten. Kristus är nu lika närvarande bland oss som när han var med sina lärjungar på skärtorsdagen. Hans korsfästa händer delar ut det välsignade brödet och vinet till oss.

*Tackbön
Lovprisningen*

Tackbönen för altarets sakrament och den därefter följande lovsången hör mycket nära ihop med varandra. Vi följer därmed uttryckligen en biblisk gudstjänstordning i bokstavlig mening. I passionsberättelsen framhålls att Jesus tillsammans med

sina lärjungar efter måltiden hade sjungit tack och lov (Matt. 26:30 och Mark. 14:26). Med full säkerhet har de då reciterat den senare delen av Hallel (d. v. s. ps. 115-118) i enlighet med en nedärvd judisk tradition. Särskilt den sista psalmen förtjänar vår uppmärksamhet i detta sammanhang. ps. 118 inleds (vv. 2-4) och avslutas (vv. 28-29) så här:

"(2) Tacka Herren, ty han är god, ty hans nåd varar i evighet. Israel må säga så, ty hans nåd varar i evighet.

(3) Arons hus må säga så, ty hans nåd varar i evighet.

(4) De som fruktar /ferren må säga så, ty hans nåd varar i evighet. "

"(28) Du är min Gud, jag vill tacka dig, min Gud, jag vill upphöja dig. (29) Tacka Herren, ty han är god, ty hans nåd varar i evighet. "

Vi har redan sett att ps. 118 har tillämpats på Jesu liv i Nya testamentet (jfr. t. ex. talet om en hömsten i v. 22 och tillönskan om välsignelsen till honom som kommer i Herrens namn i

90

v. 26). Han vänder sig nu till oss och uppmanar oss att tacka Gud efter nattvarden, såsom han gjorde med sina lärjungar på skärtorsdagen. I varje högmässa vinner Herren genklang isin kyrka. F församlingen fortsätter hans fromma praxis, som leder sitt ursprung sist och slutligen från judendomen. Å ven om vi med lovsången naturligtvis tackar också för hela gudstjänsten, så dock särskilt och framför allt för nattvarden. Lovprisningen tillhör ju firandet av eukaristin som ett typiskt kännetecken för den från första början (se ovan).

Även den liturgiska terminologin i prästens och församlingens växelsång anknyter till ps. 118. I synnerhet vv. loch 29 som citerades ovan har härvid relevans. Båda versema uppmanar att "tacka Herren":

Prästen sjunger i gudstjänsten

"Låt oss tacka och lova Herren ".

F församlingen fortsätter

"Herren vare tack och lov".

T. o. m. orsaken till tacksägelsen förefaller likadan. Kyrkans lovprisning framspringer av deltagandet i nådens måltid, som motsvarar den många gånger upprepade motiveringen i Ps. 118 " ... ty han är god, ty hans nåd varar i evighet". De grupper som omtalas i vv. 2-4 representerar en gudstjänstgemenskap som under ledning av prästema (' Arons hus') innesluter både judama ('Israel') och hedningama ('de som fruktar Herren'). Således framgår av Ps. 118 en missionsaspekt både på Israel och på hela världen, en tanke som redan förut har kommit till synes (se ovan den andra delen av *Helig-hymnen* som citerar vv. 25-26). Guds "nya" folk omfattar medlemmar som tillhör också hans "gamla" folk.

Till sist upprepar församlingen sjungande tre gånger "Halleluja" vilket åter klart talar om treenigheten (se kapitel II). Det

91

hebreiska uttrycket betyder "tacka resp. lova Herren"¹ och bekräftar att lovprisningen här faktiskt ansluter sig till "Hallel" - psalmerna (Ps. 113-118, se ovan). Liturgins bibliska rötter suger upp livskraften från den judiska marken! I kontexten av gudstjänstordningen förbereder "Halleluja" för himmelrikets härlighet. Nattvarden har nyligen anteciperat (= förebådat) den yttersta dagens eviga bröllopfest. Då samlas de kristna från alla håll och kanter äntligen inför Guds tron. Honom till ära sjunger de "Halleluja" upprepade gånger, såsom beskrivningen i Upp. 19 vittnar om (vv. 1, 3, 4, 6). Då firas också "Lammets bröllopsmåltid" (v. 9). Därmed har evigheten i fullaste mening börjat (vv. 1-9). På denna härlighet syftar Jesus när han just före sjungandet av Hallel-psalmerna (Matt. 26:30) lovar sina lärjungar (Matt. 26:29):

"Jag säger er: Från denna stund kommer jag inte att dricka av det som vinstocken ger, förrän på den dag då jag dricker det ny tt tillsammans med er i min Faders rike. "

I tackbönen för nattvarden ber vi i en välsignad avslutning om "nåd att så fira Jesu årninnelse på jorden, att vi får vara med om den stora nattvarden i himmelen". Mot den festmåltiden inriktar oss lovprisningen med ett trefaldigt "Halleluja" .

Herrens välsignelse

I nattvarden har den uppståndne Herren uppenbarat sig för oss. Det nära sambandet med honom fortsätter naturligtvis också efter gudstjänsten men på ett annat sätt. Som ett parallellt fall kan betraktas den frälsningshistoriska tidpunkten mel-

¹ Egentligen kan prästens uppmaning att "tacka och lova Herren" uppfattas som en svensk översättning av det hebreiska uttrycket "Halleluja" .

lan påsken och himmelsfärdsdagen. Efter att ha blivit upptagen tili himlen var Jesus med lärjungarna inte mera i kroppslig gestalt utan genom sin Ande. Likaså stannar han med oss, låt vara att hans sakramentala närvaro i högmässan avslutas. Som bevis därpå lämnar han sin välsignelse.

Luk. 24:50-51 berättar att Jesus lyftes upp tili himlen, medan han välsignade lärjungarna. Kanske har han därvid uttalat just den aronitiska välsignelsen över dem. Nu avslutas gudstjänsten på samma sätt. Vid nattvardsbordet har Jesus kroppsligen uppenbarat sig för oss. Sedan blir han s. a. s. upptagen från oss tili härligheten. Men ändå stannar han hos oss med sin välsignelse. Den förmedlar tili oss inte bara några fromma önskningsar utan en sann och andlig förening med Herren. Han vili inte överge oss när vi efter högmässan går tillbaka till vårt vardagliga arbete.

Den aronitiska välsignelsen står skriven i 4. Mos. 6:24-26. Anspelningar på den förekommer här och där i de heliga Skrifterna.¹ Detta vittnar om en ivrig meditation över bestämda bibelverser. Vid arkeologiska utgrävningar har man nyligen hittat två silverplåtar med den aronitiska välsignelsen inskriven. De dateras ända tili ca . 600 f Kr. och representerar de äldsta textavsnitt som vi har av Gamla testamentet. Förmodligen har kvinnorna använt dem som smycken eller skyddsmedel mot allt ont. Deras praxis tyder på ett mångsidigt bruk av 4. Mos. 6:24-26 i olika sammanhang redan mycket tidigt. Naturligtvis har den aronitiska välsignelsen sin egentliga plats i slutet av den gammaltestamentliga tempeltjänsten och senare även i

¹ Jfr. t. ex. Ps. 31:17,67:2 och 7-8, 121:7-8, 128:5-6, 134:3, Fil. 4:7 och 9.

Utifrån det förra perspektivet sammanfattar Herrens välsignelse det mest centrala innehållet i högmässan. Under hans beskydd stannar vi också härefter. Han följer med oss till vardagen. Han bevarar vår "utgång" (från kyrkan denna söndag) och vår "ingång" (till kyrkan nästa söndag) "från nu och till evig tid" (Ps. 121:8). Som ett hjärtligt tack för hans välsignelse sjunger församlingen "amen", vilket utgör en nedärvd sed (se ovan punkt *kollektbön*).

Med avsikt avslutas det nya förbundets gudstjänst och det gamla förbundets tempeltjänst på samma sätt. Herren har nu sannerligen renat sitt tempel (se ovan). Han har åter sin boning

bland sitt folk. Det "nya" Israel (förhoppningsvis tillsammans med det "garnla" Israel) samlas inför honom. loch med tillägget tili den aronitiska välsignelsen avslutas gudstjänsten vidare på samma sätt som den inleddes, "i Faderns och Sonens och den Helige Andes namn" (se kapitel II ovan). Må hans namn alltid bli ärat i kyrkan.

Avslutning

Sammanfattningsvis kan konstateras att gudstjänstens andra del redogör för händelseförloppet under stilla veckan ända till himmelfärdsdagen. Som ett genomgående och bakomliggande tema fungerar berättelsen om renandet av templet och de därmed förbundna traditionerna. Nattvardsliturgin börjar med uppmaningen att upplyfta hjärtat till Gud och med de trogna och den himmelska härskaran tacka honom, vilket leder till "Helig" -hymnen som ett uttryck för det nya templets glans och ära. Den första strofen av lovsången återger änglarnas jubel i härlighetens tempel "där uppe". Den andra strofen av lovsången anför folkets jubel inför Jesus som rider in i Jerusalem för att rena härlighetens tempel "här nere". Nattvardsbönen med instiftelseorden reser sedan upp "hans kropps" tempel mitt i